

УДК 351.77; 35.078.7 (81,133)

DOI <https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2024.5.5>

Сушинський Олександр Іванович,

доктор наук з державного управління, професор,
перший проректор

Національного лісотехнічного університету України

ORCID ID: 0000-0002-3213-5976

Калашник Надія Сергіївна,

доктор наук з державного управління, професор,
завідувач кафедри публічного управління та адміністрування

Національного лісотехнічного університету України

ORCID ID: 0000-0003-0814-0246

Березовська Ніна Ігорівна,

старший викладач кафедри публічного управління та адміністрування

Національного лісотехнічного університету України

ORCID ID: 0000-0003-4628-2958

КОМУНІКАТИВНІ СТРАТЕГІЇ ДЛЯ ЗБЕРЕЖЕННЯ ГРОМАДСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ НАСЕЛЕННЯ ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ З МЕТОЮ ЇХНЬОГО ЕКОНОМІЧНОГО ВІДНОВЛЕННЯ ПІСЛЯ ДЕОКУПАЦІЇ

COMMUNICATION STRATEGIES FOR PRESERVING THE PUBLIC IDENTITY OF THE POPULATION OF TEMPORARILY OCCUPIED TERRITORIES WITH THE PURPOSE OF THEIR ECONOMIC REBUILDING AFTER LIBERATION

У статті досліджено комунікаційні стратегії для збереження громадської ідентичності населення тимчасово окупованих територій та сприяння їх економічному відновленню після вивільнення. Війна істотно вплинула на структуру ідентичності громад, спричинивши втрату територіальної єдності, посилення ризиків асиміляції переселенців та розрив соціальних зв'язків між членами спільнот, які перебувають у різних місцях. У статті висвітлено можливі шляхи подолання кризи ідентичності, відновлення соціальної згуртованості та закладення основ для економічного відродження громад, які вимушено переміщені з їх власних територій.

Розглянуто реакцію центральних та місцевих органів влади на кризу громадської ідентичності. Проведено аналіз існуючих програм, спрямованих на підтримку зв'язків з громадами, що опинилися в умовах окупації, або з тими, чий член були змушені покинути свої домівки. Особливу увагу приділено ролі місцевих органів влади у розробці та впровадженні таких програм. У статті наведено практичний досвід громад міст Маріуполь, Мелітополь, Генічеськ, Херсон, Куп'янськ та Бердянськ, які використовували різноманітні підходи для підтримки соціальної єдності, збереження культурної самоідентифікації та забезпечення умов для економічного відновлення.

На основі аналізу напрацьованого досвіду запропоновано ефективні комунікаційні стратегії, спрямовані на підтримку ідентичності переселенців, їхню інтеграцію в громади, збереження культурної спадщини, а також відновлення економічного потенціалу територій. У роботі акцентується увага на важливості інтеграції зусиль державних, місцевих та міжнародних інституцій у реалізації цих стратегій. Такі заходи включають створення сталих каналів комунікації між членами громад, впровадження ініціатив для посилення почуття приналежності до спільноти, організації культурно-освітніх програм, сприяння економічній реінтеграції та залучення ресурсів для відновлення. Визначено комунікаційні стратегії, які, на думку авторів, є важливими для розбудови згуртованих і самодостатніх громад, здатних протистояти викликам війни, зберігати свою ідентичність та забезпечувати стає економічне зростання.

Ключові слова: комунікація; громада; економічні стимули; тимчасово окуповані території; відновлення; ідентичність та єдність громад.

The article explores communication strategies for preserving the public identity of the population of temporarily occupied territories and promoting their economic recovery after liberation. The war significantly affected the structure of community identity, causing a loss of territorial unity, increasing the risks of assimilation of displaced persons and the breakdown of social ties between members of communities located in different places. The article highlights possible ways to overcome the identity

crisis, restore social cohesion and lay the foundations for the economic revival of communities forcibly displaced from their own territories. The response of central and local authorities to the public identity crisis is examined. An analysis of existing programs aimed at supporting ties with communities under occupation or with those whose members were forced to leave their homes is conducted. Particular attention is paid to the role of local authorities in the development and implementation of such programs. The article presents the practical experience of communities in the cities of Mariupol, Melitopol, Genichesk, Kherson, Kupyansk and Berdyansk, which used various approaches to support social cohesion, preserve cultural self-identification and ensure conditions for economic recovery.

Based on the analysis of the acquired experience, effective communication strategies are proposed aimed at supporting the identity of displaced persons, their integration into communities, preservation of cultural heritage, as well as restoration of the economic potential of territories. The work emphasizes the importance of integrating the efforts of state, local and international institutions in the implementation of these strategies. Such measures include the creation of sustainable communication channels between community members, the implementation of initiatives to strengthen the sense of belonging to the community, the organization of cultural and educational programs, promotion of economic reintegration and attraction of resources for recovery. Communication strategies have been identified that, in the authors' opinion, are important for building cohesive and self-sufficient communities capable of withstanding the challenges of war, preserving their identity, and ensuring sustainable economic growth.

Key words: communication; community; economic incentives; temporarily occupied territories; recovery; community identity and unity.

Вступ. Війна спричиняє масштабні демографічні зміни, зокрема вимушене переміщення населення, що може розмивати національну, культурну та громадську ідентичність. Для багатьох переселенців ризик втрати зв'язку з рідними територіями створює загрозу маргіналізації або асиміляції в нових громадах. Комунікаційні стратегії здатні підтримати відчуття спільності та приналежності до своєї культури та нації, що є важливим для збереження соціальної згуртованості. У випадку повернення до деокупованих територій, зруйнованих війною, важливим є процес реінтеграції як у соціально-економічному, так і в культурному аспектах. Успішні комунікації здатні зменшити розрив між людьми, які залишилися на місці, та переселенцями.

Для повноцінного відновлення регіонів потрібне повернення людського капіталу. Це потребує скоординованої інформаційної політики, яка сприяє довірі до державних ініціатив та допомагає людям ухвалювати рішення про повернення. Відкрита взаємодія сприяє формуванню відчуття участі у відбудові країни та прийнятті спільних рішень щодо долі деокупованих територій. Переселенці часто мають уявлення про деокуповані регіони як небезпечні, зруйновані або позбавлені перспектив. Якісні інформаційні кампанії можуть змінити це уявлення, акцентуючи увагу на відновленні, підтримці громади та розвитку. Пошуку дієвих комунікаційних стратегій для вирішення вище окреслених проблем і присвячена ця стаття.

Метою статті є дослідження ефективних комунікаційних стратегій для підтримки ідентичності переселенців та пошук ефективних способів стимулювання населення, яке виїхало, до повер-

нення на де окуповані території. Перед статтею поставлені такі завдання: визначення викликів комунікації у взаємодії з переселенцями; оцінка ролі публічних інституцій у підтримці ідентичності громад; пропозиції щодо інструментів комунікації для економічного та соціального відновлення.

Предмет дослідження – ефективні комунікаційні стратегії, спрямовані на підтримку ідентичності переселенців та стимулювання повернення населення на деокуповані території.

Методи та інформаційна база дослідження. Для досягнення мети дослідження застосовувалися: аналіз документів та публікацій (для вивчення офіційних звітів, нормативно-правових актів, а також аналітичних матеріалів щодо роботи з переселенцями та деокупованими територіями); кейс-стаді (case study) (для аналізу успішних практик громад Маріуполя, Мелітополя, Генічеська, Херсона, Куп'янська, Бердянська, зокрема їхніх комунікаційних стратегій); метод порівняльного аналізу (для порівняння ефективності різних підходів, які застосовувалися у згаданих громадах); контент-аналіз (для дослідження інформаційних матеріалів – ЗМІ, соцмережі, офіційні комунікації, які використовували громади для підтримки зв'язку з переселенцями) тощо.

Інформаційну базу дослідження складають оприлюднені на офіційних Інтернет ресурсах практичний досвід громад Маріуполя, Мелітополя, Генічеська, Херсона, Куп'янська, Бердянська; офіційні звіти та статистика щодо роботи з переселенцями; публікації у ЗМІ та спеціалізованих виданнях про програми підтримки переселенців; дані соціологічних опитувань переселенців та жителів деокупованих територій; звіти

міжнародних організацій (ООН, ЄС) про проекти підтримання населення, яке виїхало з окупованих територій, та про моніторингові місії з окупованих територій та територій, які знаходяться на лінії зіткнення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Вивчена література дозволяє оцінити сучасний стан публічного управління, стратегій взаємодії з громадськістю та інструментів, які можуть бути ефективними в умовах воєнного часу і подальшої відбудови. Так, у статті А.О. Білоуса («Проблеми та перспективи реформування системи публічного управління в умовах воєнного часу», 2022) проаналізовано основні виклики, які постали перед системою управління під час війни [1]. Автор виділяє адаптивність та швидкість прийняття рішень як ключові фактори ефективності. Цей матеріал закладає основу для розуміння того, як управлінські структури можуть підтримувати зв'язок із переселенцями через комунікаційні платформи та інформаційні стратегії. Дослідження О.Т. Васильковського («Механізми взаємодії органів публічного управління з громадськістю», 2024) [4] демонструє, що залучення громадськості до процесу ухвалення рішень є критично важливим для підтримки довіри та ідентичності переселенців. Робота висвітлює конкретні механізми, які можуть бути інтегровані у стратегії стимулювання повернення людей на деокуповані території.

У роботі А. Полякової («Розвиток та стратегічне планування публічного управління району в умовах військової агресії РФ», 2023) [12] підкреслюється важливість довгострокового планування, зокрема врахування інтересів переселенців. Її висновки можуть бути використані для розробки програм повернення населення. Наукова робота О.І. Сушинського та співавторів («Відповідальна територіальна громада як повноважний суб'єкт сталого розвитку», 2020) [14] підкреслює роль територіальних громад як центрів стійкості та розвитку. У цьому контексті громади мають відігравати ключову роль у підтримці переселенців, стимулюючи їхнє повернення через сталі соціальні ініціативи.

Окремої уваги, на наш погляд заслуговує аналітичне дослідження USAID DOBRE (2024) [5], яке показує, що війна суттєво вплинула на бюджети громад, але також стимулювала впровадження нових механізмів фінансового планування. Цей досвід може бути використаний для розробки фінансових стратегій, які стимулюватимуть відновлення деокупованих територій та забезпечення умов для повернення переселенців.

Аналіз літератури показує, що сучасні дослідження охоплюють широке коло проблем, пов'язаних із реформуванням публічного управління, стратегічним плануванням та підтримкою територіальних громад. Вони є цінною основою для створення ефективних комунікаційних стратегій, спрямованих на збереження ідентичності переселенців та їхнє повернення на деокуповані території. Невирішені раніше частини загальної проблеми. З іншого боку залишається величезне коло проблем, які потребують ґрунтовного вивчення. Наприклад питання мотивації до повернення через інформаційні кампанії, збереження зв'язків з громадою навіть за умови довготривалої евакуації/тимчасового переселення, поєднання соціальних, комунікаційних та економічних стратегій щодо повернення людей після деокупації територій тощо.

Виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням одержаних результатів. Збереження громадської ідентичності населення тимчасово окупованих територій України є ключовим елементом для успішного відновлення цих регіонів після деокупації. Окупація спричиняє розриви у соціальній та культурній єдності, що впливає як на індивідуальну самоідентифікацію людей, так і на здатність громад діяти спільно.

Втрата територій внаслідок окупації призводить до розсіювання громадян з рідних місць по всій країні та за кордоном. Люди, які вимушено переселилися, опиняються в умовах, що сприяють ризику асиміляції, втрачаючи культурні особливості та соціальні зв'язки, притаманні громадам їх походження. Цей ризик особливо високий серед молоді, яка швидко адаптується до нового соціального середовища. Важливим викликом стає питання збереження традицій, мови та колективної пам'яті громад, що були під загрозою знищення в окупованих регіонах, а також налагодження дистанційного зв'язку з громадою з метою повернення на деокуповані території в майбутньому.

Для протидії цій загрозі держава та громадянське суспільство повинні сприяти збереженню культурної ідентичності переселенців. Важливими є програми залучення громадян до життя громади у вимушеній евакуації, популяризації місцевих традицій, створення центрів для переселенців, а також використання цифрових платформ для управлінської та соціальної комунікації.

Одним з очевидних наслідків переміщення є розрив соціальних зв'язків між членами громад з тимчасово окупованих територій. Розсіяння людей у різних регіонах призводить до втрати

зв'язків між членами однієї громади. Це ускладнює їхнє об'єднання після звільнення територій, що є серйозним бар'єром для соціального та економічного відновлення. Без соціальних зв'язків громади стають вразливими до зовнішніх впливів, що може погіршити їхню ідентичність та здатність до відновлення [1, с.43].

Одним із дієвих рішень є створення цифрових платформ для комунікації між переселенцями. Соціальні мережі, спеціальні додатки чи онлайн-громади можуть об'єднувати людей, підтримувати їхній зв'язок із рідними місцями та сприяти обміну ідеями. Наприклад, платформа, яка дозволяє переселенцям ділитися інформацією про своє місце перебування, історії їхніх громад або плани повернення, може стати важливим інструментом збереження соціальної єдності [4, с. 113]. Активне спілкування на діджитал-платформах може стати потужним інструментом, який допоможе запобігти кризі ідентичності у переселенців.

Логічно виникає питання якою має бути стратегія державної (загально національний рівень) та локальної (на рівні громад в евакуації) відповіді на кризу ідентичності в умовах війни. Криза ідентичності, спричинена окупацією та вимушеним переміщенням осіб, вимагає комплексної відповіді. Держава повинна реалізовувати програми, спрямовані на інтеграцію переселенців у нові громади без втрати їхньої культурної ідентичності, а також ідентичності громади походження. Якщо проаналізувати існуючі нині практики таких громад, то можна умовно об'єднати активності в таку класифікацію:

- освітньо-просвітницькі програми, які висвітлюють історію, культуру, традиції окупованих регіонів для ширшої аудиторії, включаючи ВПО;
- інформаційні кампанії, які протидіють російській пропаганді та підкреслюють важливість єдності українців в цілому та громади;
- фінансова підтримка громадянських ініціатив, які сприяють згуртованості переселенців (до цього виду належать як програми прямої підтримки, так і різні проекти щодо відкриття власного бізнесу, перепідготовки, зміни професії, пошуку роботи тощо);
- збереження соціального капіталу громади (програми спілкування вихідців з тимчасово окупованих громад, підтримка мережі спілкування між земляками, проекти спільних активностей для дітей тощо).

Місцеві органи влади тимчасово окупованих територій, не дивлячись на те, що вони також переміщені до інших міст України, відіграють

в комунікативних процесах ключову роль. Як показує практика останніх двох років саме їх активність, переважно, забезпечує ефективність того чи іншого інструменту комунікації при наявних однакових можливостях. Не меншу роль відіграють і місцеві органи влади приймаючої громади. Вони мають забезпечувати переселенцям доступ до житла, роботи, освітніх і культурних ресурсів тощо. Окрім цього, важливим є стимулювання діалогу між переселенцями та приймаючими громадами, щоб уникнути напруженості та конфліктів [17].

В Україні вже існують та успішно працюють певні програми, спрямовані на підтримку громадян з окупованих територій. Наприклад:

Інформаційна політика держави: платформи типу «Дія» пропонують інструменти для комунікації та отримання допомоги для переселенців [15];

Культурні ініціативи щодо збереження ідентичності: проекти, які фінансуються грантами, сприяють збереженню культурної спадщини окупованих територій [13, 18];

Економічна допомога: програми для підтримки малого бізнесу переселенців, які допомагають їм відновлювати економічну діяльність [11, 18].

Однак ці програми потребують більшої інтеграції та зосередженості на довгостроковій перспективі. Зокрема, важливо запроваджувати ініціативи, які об'єднують економічне відновлення з культурною самоідентифікацією.

Як вже зазначалося, місцеві органи влади відіграють ключову роль у створенні умов для евакуації та підтримки переселенців. Вони мають забезпечувати ефективну координацію евакуаційних заходів, доступ до соціальних послуг і створення тимчасової інфраструктури для переселенців тощо. Важливо, щоб влада активно співпрацювала з громадськими організаціями та міжнародними партнерами для залучення додаткових ресурсів. Одночасно місцева влада повинна готуватися до повернення громадян після деокупації територій. Для цього варто інвестувати у відновлення соціальної інфраструктури, створення робочих місць та розробку стратегій реінтеграції переселенців, а головне – повідомляти про це мешканцям цих громад, які тимчасово переміщені, залучати їх до прийняття управлінських рішень (нижче буде наведений приклади громад, які активно працюють над цим).

Досвід органів місцевого самоврядування, таких як Бердянська, Маріупольська, Генічеська та Мелітопольська міські ради, демонструє ефективні стратегії підтримки єдності громад, які були

вимушено переміщенні через тимчасову окупацію. Можна навести кілька прикладів їхніх ініціатив, та проаналізувати результати діяльності. Всі перелічені громади до окупації були районними центрами та досить потужними в економічному розвитку.

Бердянська міська рада зосередила свої зусилля на культурно-просвітницьких комунікаційних стратегіях, де ключову роль відіграють організація телемостів та культурних заходів для збереження єдності громади. Наприклад, День Бердянська у 2024 році відзначався одночасно в Києві, Львові та Запоріжжі. Це включало створення символічних просторів (копія маяка, капсула часу) та онлайн-трансляції, що дозволило мешканцям з різних куточків світу долучитися до свята. Захід слугував нагадуванням про єдність громади, навіть у складних умовах [2].

Також Бердянська громада активно використовує цифрові комунікаційні платформи (чат-боти та соціальні мережі) для підтримки зв'язку між своїми мешканцями. Це дозволяє отримувати актуальну інформацію про програми допомоги та координувати зусилля громадян. На офіційному Інтернет ресурсі громади ми знайдемо посилання та можливості для переходу до різних соціальних мереж для комунікації членів громади [2].

Можна узагальнити, що Бердянська міська рада застосовує різні інструменти публічного управління для підтримки мешканців, які вимушено покинули громаду через воєнні дії, а саме:

цифрові канали зв'язку та підтримки. Громада активно використовує чат-боти у месенджерах Telegram і Viber. Завдяки цим платформам мешканці можуть оперативнo отримувати інформацію про адміністративні послуги, соціальну допомогу або залишати звернення до місцевої влади. Наприклад, чат-бот «СВОІ» забезпечує швидкий доступ до ключової інформації, зокрема стосовно програм соціальної підтримки;

електронні платформи участі в управлінні громадою. Мешканцям доступна платформа громадського бюджету, яка дозволяє пропонувати та обирати проекти для фінансування за кошти місцевого бюджету. Це допомагає жителям залишатися залученими до прийняття рішень навіть за відсутності фізичної присутності в місті;

програми соціальної підтримки вразливих груп населення. Бердянська міська рада реалізує спеціальні програми для переселенців, включаючи осіб з інвалідністю. Вся інформація щодо доступних послуг публікується на офіційному сайті громади, що полегшує пошук потрібної допомоги для тих, хто перебуває за межами громади;

хаби та соціальні простори для адаптації переселенців. Завдяки партнерству з громадськими організаціями та міжнародними донорами створюються простори для проведення освітніх і професійних програм, адаптації дітей та підтримки у працевлаштуванні. Такі ініціативи сприяють інтеграції переселенців у нові громади та збереженню їхніх зв'язків із рідним містом [2, 7].

Таким чином, використання у поєднанні цифрових технологій, платформ участі та соціальних програм демонструє сучасний і багатогранний підхід Бердянської міської ради до підтримки своїх мешканців навіть у складних умовах війни.

Маріупольська громада має трагічну і дуже травматичну історію свого розвитку починаючи з 2014 року. Перша хвиля вимушеного переміщення відбулася ще 2014 року. А події квітня-травня 2022 року є прикладом незламності населення, одночасно і трагедією. Треба зазначити на двох особливостях: по-перше, Маріупольська громада до повномасштабного вторгнення була самою численною з тих, що аналізується в нашому дослідженні, по-друге, до її історії прикута значна увага української та міжнародної спільноти.

Маріупольська рада зосередилась на співпраці з донорськими організаціями для підтримки освітніх програм для молоді, спрямованих на збереження їхньої ідентичності, основний фокус – молодіжні проекти. Це включає віртуальні платформи для навчання та взаємодії молодих переселенців [13].

Окремої уваги потребує проекти щодо підтримки бізнесу та підприємництва – проводяться грантові програми для підтримки малих бізнесів маріупольців, які втратили джерела доходу, щоб вони могли адаптуватися в інших регіонах [18].

Проєкт «Я – Маріуполь» став символом підтримки та надії для маріупольців, які через війну змушені були залишити свої домівки. Його унікальність полягає в створенні платформ для взаємодії громадян з місцевою владою та волонтерами, що об'єднують зусилля для допомоги переселенцям. Центри, відкриті в ключових містах України, виконують не лише адміністративну, але й соціально-культурну функцію. У таких хабах переселенці можуть отримати консультації щодо документів, працевлаштування, медицини чи освіти. Крім того, організуються заходи – виставки, майстер-класи, культурні вечори, – які сприяють зміцненню соціальних зв'язків і адаптації громади [9].

Ці центри допомагають уникнути ізоляції переселенців, забезпечуючи простір для спілкування та взаємної підтримки. Водночас важливим

залишається збереження ідентичності та культури громади, що є основою для майбутнього відновлення Маріуполя. Проект також підтримує економічну активність через підприємницькі ініціативи та освітні програми для молоді [19]. Така інтегрована стратегія допомагає не лише вирішувати поточні проблеми, а й створює основу для стійкого розвитку громади навіть у складних умовах.

Наступний приклад – Генічеська міська рада. Ця громада робить ставку на суспільну мережу спілкування, де провідним інструментом є громадські простори для переселенців. У різних містах України Генічеська громада організовує зустрічі для своїх мешканців, де вони можуть спілкуватися, обговорювати плани та ділитися досвідом. Такі заходи допомагають зберігати соціальні зв'язки та планувати спільне повернення після деокупації [6]. Генічеська міська рада впровадила чат-боти, які дозволяють швидко отримувати інформацію про соціальні послуги, гуманітарну допомогу та процедури отримання компенсацій для внутрішньо переміщених осіб (ВПО). Це значно спрощує взаємодію для тих, хто не має можливості особисто звертатися до адміністративних установ.

Також ВПО активно залучаються до місцевих програм підтримки, зокрема через забезпечення тимчасовим житлом і надання субсидій на оплату комунальних послуг. Такі заходи стали можливими завдяки оптимізації місцевих бюджетів і додатковому фінансуванню з державних ресурсів.

Крім того, Генічеська рада організувала мобільні консультаційні центри, які працюють у сільських і малих населених пунктах. У цих центрах люди можуть дізнатися про можливості отримання житла, соціальних виплат і гуманітарної допомоги, що особливо важливо для тих, хто мешкає у віддалених регіонах. Ці ініціативи допомагають забезпечити доступ до необхідних ресурсів і послуг для всіх ВПО, незалежно від їхнього місця проживання [6,7].

Мелітопольська міська рада активно застосовує інструменти культурної дипломатії: організація виставок, присвячених історії Мелітополя, створення онлайн-архівів пам'яті, програми для молоді, що знайомлять їх з історією регіону, сприяють формуванню усвідомлення своєї ролі у відновленні громади. Це допомагає громадянам, які опинилися далеко від рідного міста, відчувати зв'язок з ним і підтримувати спільну ідентичність.

Одним із найефективніших способів підтримки внутрішньо переміщених осіб стали «відкриті простори допомоги». Мелітопольська

міська рада реалізувала проєкт «Саме тут», який діє у великих містах України, таких як Львів, Київ і Дніпро. Ці центри забезпечують юридичну, психологічну та гуманітарну допомогу, надають консультації щодо адміністративних послуг і працевлаштування. Такий формат створює платформу для інтеграції переселенців у нові громади, підтримуючи зв'язок між людьми та органами місцевого самоврядування [10, 11].

Проєкт є прикладом спільної роботи влади, громадських організацій і волонтерів, спрямованої на збереження єдності громади навіть в умовах розсіяння мешканців. Центри не лише допомагають вирішувати нагальні питання, як-от житло чи соціальні виплати, але й зміцнюють довіру до інституцій, демонструючи їх готовність підтримувати своїх громадян у складні часи.

Описані комунікаційні стратегії демонструють важливість збереження соціальних зв'язків та культури навіть у складних умовах. Вони сприяють підтримці ідентичності громад, інтеграції переселенців у нові середовища та створюють передумови для відновлення після звільнення територій.

Унікальним в контексті нашого дослідження є досвід Куп'янської та Херсонської громад у період окупації та після деокупації, він демонструє важливість комплексного підходу до збереження єдності громад та повернення населення на звільнені території.

Під час окупації та після деокупації для мешканців Куп'янської громади було відкрито центри підтримки в Харкові, як найближчому обласному центру. Вони надавали гуманітарну, юридичну, медичну та психологічну допомогу, а також сприяли соціальній адаптації переселенців. У хабах організовували спільні заходи, спрямовані на підтримку ідентичності та комунікації мешканців громади, розкиданих по різних містах. Це сприяло формуванню відчуття єдності серед куп'янчан навіть за межами їхньої рідної території [21].

З моменту деокупації у звільненому Куп'янську впроваджуються різноманітні ініціативи для молоді з метою їх повернення до міста: проводяться освітні заходи, наприклад, тематичні уроки у школах, присвячені історії міста та важливості його відбудови, це допомагає молоді відчувати зв'язок із рідною громадою та стимулює їх брати участь у її відновленні.

Місцева влада активно взаємодіє з мешканцями через соціальні мережі та інформаційні кампанії, закликаючи повертатися до громади. Зокрема, організовуються заходи на місцях, спрямовані на інформування про покращення безпеки

та відновлення інфраструктури у Куп'янську. Комунікаційні заходи для повернення населення носять різноманітний характер, поєднуючи економічні стимули та інформаційну підтримку [8].

Херсонська міська рада після деокупації також розвивала комунікаційні ініціативи. Міська рада активно використовувала соціальні мережі, а також співпрацювала із ЗМІ для інформування мешканців про відновлення інфраструктури, відкриття медичних закладів і можливості повернення. Значна увага приділялася спростуванню російської пропаганди, щоб забезпечити об'єктивність інформації для місцевих жителів [16].

Також, після звільнення Херсона влада та волонтерські організації відновлювали громадські простори, де проводилися заходи для переселенців та місцевих мешканців. Наприклад, відкриття культурних хабів дозволило людям спілкуватися, брати участь у спільних проектах і таким чином зміцнювати соціальні зв'язки [18]. Відновлення освітніх та культурних заходів, таких як творчі майстер-класи, спортивні змагання та історичні проекти, сприяли залученню молоді до життя громади, стимулюючи їхню зацікавленість у відновленні рідного міста [16].

Обидві громади демонструють важливість створення центрів підтримки для переселенців, організації спільних заходів і використання цифрових платформ для комунікації. Це дозволяє не лише зберігати соціальні зв'язки, але й залучати населення до активної участі у відновленні своїх міст. Куп'янська та Херсонська міські ради активно впроваджують економічні стимули для повернення населення на деокуповані території та сприяння економічному відновленню.

Окремої уваги, на наш погляд, заслуговують економічні стимули для повернення на деокуповані території. До економічних стимулів повернення до Куп'янської міської ради належать:

соціальна допомога. переселенцям і жителям деокупованих територій пропонується: грошова допомога на проживання: 3000 грн. на дітей і осіб з інвалідністю, 2000 грн. для дорослих; компенсації для придбання твердого палива для мешканців зон бойових дій;

підтримка працевлаштування. місцева влада спільно з центрами зайнятості пропонує: виплати по безробіттю (від 1500 до 7100 грн.); навчальні ваучери для перекваліфікації та підвищення кваліфікації; участь у програмах громадських робіт та «Армії відновлення»;

підтримка малого бізнесу. доступні грантові програми для відкриття або розвитку бізнесу:

наприклад, на створення теплиць, садів чи переробних підприємств, а також кредити «5-7-9%»;

розвиток медицини. відновлено діяльність лікарень, у тому числі створено реабілітаційне відділення, що забезпечує комплексні послуги для населення. це стимулює повернення мешканців, надаючи доступ до якісної медичної допомоги [9,11,15].

Економічні стимули та стимули соціальної підтримки Херсонська міська рада застосовує такі:

інфраструктурне відновлення. Пріоритетом є відновлення критичної інфраструктури (електромережі, водопостачання), що забезпечує базові умови для життя, сприяючи поверненню мешканців;

підтримка бізнесу. Створюються умови для розвитку локального підприємництва через доступ до кредитних програм і грантів для малого бізнесу, щоб стимулювати місцеву економіку.

соціальні послуги та житло. Організуються програми тимчасового житла для переселенців, що повертаються. Крім того, забезпечується юридична допомога для відновлення майнових прав мешканців.

робочі місця та гранти. За підтримки донорських організацій впроваджуються проекти з перекваліфікації, працевлаштування та участі в громадських роботах, що стимулюють економічну активність [15, 16].

Можна визначити низку спільних підходів. Обидві міські ради зосереджуються на програмах грантів, відновленні критичної інфраструктури, розвитку медицини та соціальних ініціатив для стимулювання повернення населення. Також активно співпрацюють з міжнародними організаціями для залучення ресурсів на відновлення.

Важливим інструментом комунікаційної підтримки роботи з громадами є проект DT4UA – Digital Twin Project. Цей проект, підтриманий Європейським Союзом, відіграє важливу роль у розвитку цифрових технологій в Україні, зокрема у сфері комунікації для мешканців окупованих територій. Його основна мета – створення сучасних, безпечних і доступних цифрових послуг, які сприяють збереженню зв'язків між громадянами та державними органами навіть у складних умовах війни [20]. Проект передбачає декілька важливих комунікаційних стратегій.

Комунікація через вдосконалення державних реєстрів: забезпечення обміну даними між реєстрами та держустановами, що дозволяє швидше реагувати на потреби мешканців окупованих територій та покращувати якість надання послуг. Наприклад, це спрощує комунікацію щодо соціальних виплат та компенсацій;

Електронні хаби для комунікації громад: завдяки оновленню інформаційної системи «Трембіта», громадяни отримують більше можливостей для комунікації з органами влади, включаючи віддалені запити і отримання послуг через онлайн-платформи [21]. Проєкт також акцентує увагу на збереженні соціальних зв'язків через доступність цифрових інструментів, що сприяє підтримці громадської ідентичності навіть у складних умовах вимушеної міграції чи окупації. Це допомагає громадянам залишатися інтегрованими в національну систему, зберігаючи доступ до інформації та ресурсів.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Збереження громадської ідентичності та економічне відновлення тимчасово окупованих територій після їх звільнення є взаємопов'язаними викликами. Для цього потрібна злагоджена робота держави, локальних органів влади та громадянського суспільства. Основні напрямки роботи включають збереження культурної спадщини, зміцнення соціальних зв'язків та створення умов для економічного відновлення. Усі ці дії сприятимуть поверненню тимчасово переміщених громадян до рідних місць і відновленню цілісності українського суспільства.

Аналіз наявних працюючих практики роботи з громадами задля збереження їх ідентичності та стимулювання до повернення на де окуповані території дозволяє визначити такі актуальні на нинішній момент комунікаційні практики:

розробка інноваційних комунікаційних стратегій;

соціальна адаптація переселенців;
розробка та популяризація мотиваційних чинників повернення переселенців;
розвиток громадської інфраструктури;
психологічна підтримка переселенців;
інформаційна політика та медіакомунікації;
соціально-економічні моделі інтеграції;
моніторинг і оцінка ефективності політик повернення для подальшого їх впровадження.

Наголосимо, що стратегії потребують більшої інтеграції та орієнтації на довгострокову перспективу. Ключовим є впровадження ініціатив, які поєднують економічне відновлення з культурною самоідентифікацією. Спільні підходи включають фокус на програмах грантової підтримки, відновленні критичної інфраструктури, розвитку медичної галузі та соціальних ініціатив, спрямованих на стимулювання повернення населення. Важливо також відзначити активну співпрацю міських рад з міжнародними організаціями для залучення ресурсів, необхідних для ефективного відновлення.

Серед перспективних напрямів дослідження вважаємо за доцільне наголосити на проблематиці моніторингу і оцінки ефективності політик повернення. Вважаємо, що розробка системи індикаторів для оцінки результативності заходів, спрямованих на повернення населення, а також вивчення економічних, соціальних та демографічних ефектів повернення переселенців збереженню національної ідентичності, єдності громад і ефективній реінтеграції переселенців у громади деокупованих територій після повернення.

REFERENCES:

1. Amro, T. A. (2023) Vplyv komunikatyvnykh tekhnolohii na efektyvnist publichnoho upravlinnia v Ukraini v umovakh voiennoho stanu [The influence of communication technologies on the efficiency of public administration in Ukraine under martial law]. *Dys. za spetsialnistiu 25.00.05 – derzhavne upravlinnia u sferi derzhavnoi bezpeky ta okhorony hromadskoho poriadku*. Kyiv : MAUP [in Ukrainian].
2. Berdianska miskrada (n.d.) Ofitsiinyi Internet-portal [Berdiansk City Council Official Internet Portal]. Available at: <https://brd.gov.ua/> [in Ukrainian].
3. Bilous, A. O. (2022) Problemy ta perspektyvy reformuvannia systemy publichnoho upravlinnia v umovakh voiennoho chasu [Problems and prospects of reforming the public administration system during wartime]. *Tavriiskyi naukovi visnyk*, 3, pp. 23–29. DOI: <https://doi.org/10.32851/tnv-pub.2022.3.3> [in Ukrainian].
4. Vasylykovskiy, O. T. (2024) Mekhanizmy vzaiemodii orhaniv publichnoho upravlinnia z hromadskistiu [Mechanisms of interaction between public administration bodies and the public]. *Dys. za spetsialnistiu 281 «Publichne upravlinnia ta administruvannia»*. Kharkiv : KhNU imeni V. N. Karazina, 254 p. [in Ukrainian].
5. Vplyv viiny na biudzhety terytorialnykh hromad [The impact of the war on the budgets of territorial communities]. *Analitichne doslidzhennia pokaznykiv biudzhetyv za 2021–2023 roky hromad-partnerok Prohramy USAID DOBRE* [Analytical study of budget indicators for 2021–2023 of communities partnered with the USAID DOBRE Program]. (2024). *Decentralizatsiia*. Available at: https://decentralization.ua/uploads/library/file/954/web_2024-09-12_Report_2021-2023_210x297B2.pdf [in Ukrainian].
6. Henicheska miskrada (n.d.) Ofitsiinyi Internet-portal [Henichesk City Council Official Internet Portal]. Available at: <https://genichesk-mr.gov.ua/> [in Ukrainian].
7. Krashchi praktyky. 10 istorii hromad, yaki nadykhaiut [Best practices: 10 stories of communities that inspire]. *Dosiahnennia ta innovatsii hromad-partnerok Proiektu USAID «HOVERLA» yak pryklad dlia nasliduvannia u tsikh*

sferakh dlia inshykh hromad po vsii Ukraini [Achievements and innovations of communities partnered with the USAID "HOVERLA" Project as examples for others across Ukraine]. (2024). Decentralizatsiia. Available at: https://decentralization.ua/uploads/library/file/950/BestPractices_brochure-UA_for-print%BE.pdf [in Ukrainian].

8. Kupianska miskrada (n.d.) Ofitsiyni Internet-portal [Kupiansk City Council Official Internet Portal]. Available at: <https://kupyansk-gromada.gov.ua/> [in Ukrainian].

9. Mariupolska miskrada (n.d.) Ofitsiyni Internet-portal [Mariupol City Council Official Internet Portal]. Available at: <https://mariupolrada.gov.ua/> [in Ukrainian].

10. Melitopolska miskrada (n.d.) Ofitsiyni Internet-portal [Melitopol City Council Official Internet Portal]. Available at: <https://mlt.gov.ua/> [in Ukrainian].

11. Ministerstvo z pytan reintehratsii tymchasovo okupovanykh terytorii Ukrainy (n.d.) Ofitsiyni Internet-portal [Ministry of Reintegration of Temporarily Occupied Territories of Ukraine Official Internet Portal]. Available at: <https://minre.gov.ua/2024/11/29/> [in Ukrainian].

12. Poliakova, A. (2023) Rozvytok ta stratehichne planuvannya publichnoho upravlinnia raionu v umovakh viiskovoi ahresii rf [Development and strategic planning of public administration of a district under conditions of Russian military aggression]. Publichne upravlinnia: ukraïnskyi vymir: materialy shchorichnoi nauk.-prakt. konferentsii, 7 hrudnia 2022 r., m. Kharkiv; elektronne vydannia. Kharkiv : KhNU imeni V. N. Karazina, pp. 43–46 [in Ukrainian].

13. Pro zatverdzhennia Derzhavnoi tsilovoi sotsialnoi prohramy «Molod Ukrainy» na 2021–2025 roky ta vnesennia zmin do deiakyykh aktiv Kabinetu Ministriv Ukrainy: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 02.06.2021 r. № 579 [On approval of the State Targeted Social Program "Youth of Ukraine" for 2021–2025 and amendments to certain acts of the Cabinet of Ministers of Ukraine: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated June 2, 2021, No. 579]. Available at: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnoyi-cilovoyi-socialnoyi-programi-molod-ukrayini-na20212025-roki-ta-vnesennya-zmin-do-deyakih-aktiv-kabinetu-minstriv-ukrayini-579-> [in Ukrainian].

14. Sushynskiy, O., Khudoba, O., Kalashnyk, N., Zaiats, D. (2020) Vidpovidalna terytorialna hromada yak povnovazhnyi subiekt staloho rozvytku [Responsible territorial community as an authorized subject of sustainable development]. Zbirnyk naukovykh prats Natsionalnoi akademii derzhavnoho upravlinnia pry Prezydentovi Ukrainy. Spetsvypusk, pp. 122–125. DOI: 10.36.030/2664-3618-2020-si-122-125 [in Ukrainian].

15. Uriadovi portal (n.d.) Yedyni veb-portal orhaniv vykonavchoi vlady [Unified Web Portal of Executive Authorities]. Available at: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-vnesennya-zmin-do-metodiki-formuvannya-spromozhnih-teritorialnih-gromad-i240120-34> [in Ukrainian].

16. Khersonska miskrada (n.d.) Ofitsiyni Internet-portal [Kherson City Council Official Internet Portal]. Available at: <https://miskrada-ks.gov.ua/> [in Ukrainian].

17. Yak hromadi adaptuvatysia do viiny – Posibnyk iz samofasylytatsii [How communities can adapt to war – A self-facilitation guide]. (2024). Decentralizatsiia. Available at: https://decentralization.ua/uploads/library/file/827/A4_12.10.2022.pdf [in Ukrainian].

18. Yak efektyvno komunikuvaty pro prohramu zhyttiistiikosti u vashii hromadi: praktychnyi posibnyk [How to effectively communicate about the resilience program in your community: a practical guide]. (2024). Decentralizatsiia. Available at: <https://decentralization.ua/uploads/library/file/958/%.pdf> [in Ukrainian].

19. Ya-Mariupol. Proiekt pidtrymky [I-Mariupol. Support project]. Ofitsiyni Internet-portal [Official Internet Portal]. Available at: <https://mhhelp.org.ua/projects/tsentry-pidtrymky-ya-maryupol> [in Ukrainian].

20. DT4UA – Digital Twin Project. URL: <https://eu4digitalua.eu/en/dt4ua-en/>

21. Situation Overview: Movement of Ukrainians back into Ukraine. Operations data portal UNHCR : веб-сайт. URL: <https://bit.ly/3NqA8cP>

22. Ukraine refugee situation. Operations data portal UNHCR : вебсайт. URL: <https://bit.ly/3wBSQsv>